46ste jaar. — Nr 141. Zaterdag 25 November 1899.

Men schrijft in te **Tongeren** bij M. COLLEE, uitgever en eigenaar van dit blad.

De *Postrijder* verschijnt 's dinsdags, 's donderdags en 's zaterdags.

Alle toezendingen van brieven, geld of aankondigingen moeten *franc* gedaan worden aan den uitgever, **Groote Markt, n° 37-39, te Tongeren.**

DE POSTRIJDER

DER PROVINCIE LIMBURG.

Abonnement :

Prie maal per week **6 frank per jaar.**
Twee » » **5** » »
Een » » **4** » »
Een blad afzonderlijk **10** centiemen.
De abonnementen zijn vooraf betaalbaar.
Aankondigingen **15** cent^en per drukregel.
Reclamen, voorrissen en andere artikels vooraan of binnen in het blad : **1** fr. den drukregel.

De personen die een ABONNEMENT nemen aan den **POSTRIJDER** *voor het jaar* 1900, *zullen het blad* KOSTELOOS *ontvangen, van den dag hunner inschrijving tot aanstaande Nieuwjaar.*

BUITENGEWONE PREMIE
aan onze geabonneerden.

Portret in Olieverf.

Alle geabonneerden aan den *POSTRIJDER*, oude of nieuwe, hebben recht op eene artistieke premie, van het grootste belang.

Ingevolge eene overeenkomst welke wij gesloten hebben met M. TH. LAFORCE, kunstschilder van talent, zal ieder onzer geabonneerden **kosteloos** recht hebben op zijn PORTRET IN OLIEVERF, (grootte portret-visietkaart) op houten paneel, 14 × 10, zonder kader, ofwel op eene prachtpremie, van eene waarde van 25 *fr.* **voor fr. 6,50.**

Deze premie bestaat in een *portret in olieverf*, met aanzienlijke vergrooting der modellen visietkaart, in eenen prachtigen gulden en fluweelachtigen kader, stijl academie, 32 × 28, en geeft recht : 1° op de volstrekte *gelijkenis*, 2° op de ongeschonde teruggaaf der model-photographieën.

Om eene dezer premiën te bekomen, is het voldoende aan den schilder eene goede photographie te sturen, vergezeld van een premie-bon.

Dit bon, dat al de noodige inlichtingen inhoudt, zal door ons geleverd worden aan elken geabonneerden die er aanvraag zal van doen, aan den uitgever van den *POSTRIJDER* (*onder voorwaarde er eenen postzegel van* 10 *centiemen bij te voegen, om de verzendingskosten te dekken*).

Proeven dezer bijzondere premiën zijn tentoongesteld in de bureelen van den *POSTRIJDER der provincie Limburg*, Groote Markt, 37 & 39, te Tongeren.

TONGEREN, DEN 25ª NOVEMBER 1899.

VAN ALLES WAT.

De bijzonderste bepalingen van het wetsontwerp van kiesherverming zijn thans door de Kamer aangenomen en weldra zal het ontwerp — waarbij de evenredige vertegenwoordiging wordt ingevoerd — tot wet gemaakt zijn en in toepassing moeten gebracht worden.

De *Journal de Bruxelles*, na zulks vastgesteld te hebben, geeft aan de katholieken de volgende *goede raadgeving* welke, zoo wij hopen, door allen zullen ter harte genomen en gevolgd worden :

In de levendigheid der betwistingen welke over de evenredige vertegenwoordiging hebben plaats gehad, werden er vele hevige woorden geschreven, welke genoegzaam verschoond werden door de gewichtigheid van de zaak en de vurigheid der overtuigingen.

Nu, dat de aanneming der E. V. mag beschouwd worden, als een voltrokken feit, nu dat er zal te werken vallen om overal de mandaten te veroveren, waarop de wetenlijke macht onzer partij ons recht geeft, zoowel in het Walenland als in het Vlaamsche land is het uur der geschillen en der bittere woorden voorbij ; het is vereenigd als een graniet blok dat wij tegenover den vijand moeten staan, tegenover dezen vooral van wien Leo XIII heeft gezegd : « Voor hen mag niets van alles wat de goddelijke of menschelijke wetten hebben daargesteld voor de veiligheid en den voortuitgang van het menschdom, meer staande blijven. »

Wij weten dat volksvertegenwoordigers van het Vlaamsche land, vijandig aan de evenredige vertegenwoordiging, en welke zich tegen het ontwerp der regeering verklaard hebben, nochtans reeds de handen aan 't werk geslagen hebben om den strijd onder het nieuw stelsel in te richten. Dat is een schoon voorbeeld, waarvan al onze vrienden de navolging ter harte zullen nemen.

Waar men zich vooral zal moeten inrichten en zich nauw aaneensluiten, is in de Waalsche arrondissementen, aan welke de E. V. voortaan eene katholieke vertegenwoordiging verzekert, in evenredigheid met onze macht en onze pogingen.

Wij smeeken onze vrienden — vooral deze der arrondissementen Luik en Charleroi — alles te doen zwijgen wat niet behoort tot het hoogste belang der zaak en van het vaderland, opdat de E. V. waarvan zij gerechtigd zijn, hun heil te verwachten, hen niet onverediged en oningericht vinde.

Het moet wel gezegd worden : te Luik gelijk te Charleroi, ondanks de pogingen aangewend door voorzichtige en verkleefde mannen, is de katholieke zaak verzwakt door strekkingen en geschillen van persoonlijken aard.

* *

Achteruit de bekommeringen welke niet ingegeven worden door de vurige liefde tot het katholiek vaderland en den uitsluitenden wil, tot de zegepraal te komen door de eenheid !

Onze Heer Jesus-Kristus heeft gezegd : « Alle rijk dat tegen zichzelven verdeeld is zal vergaan, » en wanneer de Apostel bij de gelooviglen aandringt opdat zij op waardige wijze zouden beantwoorden aan hunne roeping tot het geloof, vraagt hij vooral « dat zij elkander met liefde zouden verdragen en al hunne zorgen zouden besteden aan het behoud van de eenheid der geesten in den band van den vrede. »

Op het oogenblik dat wij, van het eene uiteinde van het land tot het andere, ons gaan moeten wapenen voor de aanstaande worstelingen, doen wij een warmen oproep tot al onze vrienden, ten dringend verzoekende overal aan het katholieke leger geen ander schouwspel te geven dan dat der broederlijkheid, der eenheid en van dien krachtigen katholieken geestdrift die ons heeft geleid tot zoo menige schitterende zegepraal !

Nog eens : wij kunnen daar niets bijvoegen dan den hartelijken wensch dat deze oproep door al de Belgische katholieken moge gehoord en met geestdrift beantwoord worden.

* *

Tegenover de onbegrijpelijke aanvallen en de lasterijke aantijgingen der schaamteloze schrijvelaars onzer ongodsdienstige drukpers, achten wij het niet onbelangrijk de volgende plechtige verklaring te stellen van een der vermaardste navorschers der sociale kwestiën onzer eeuw, *dokter Le Play*, die nochtans geenszins van overdreven klerikalism kan verdacht worden :

« De methodische studie nopens de Europeesche maatschappijen, schrijft de geleerde man, heeft mij overtuigd dat het geluk en de welstand van een volk in evenredigheid zijn van de kracht-dadigheid en de zuiverheid der godsdienstige overtuiging. »

En een andere geleerde, en geenszins verdachte geschiedschrijver, wiens gevoelen insgelijks op ernstige ondervinding en grondige studiën der sociale vraagstukken berust, *H. Taine*, zegt op zijne beurt :

« Ten alle tijde en overal, sedert achttien eeuwen, van het oogenblik dat men de vlerken van den christenen Godsdienst inkort of verlamt, ziet men aanstonds de openbare en bijzondere zeden insgelijks verzwakken en te niet gaan : In Italië, tijdens de Hergeboorte ; in Engeland, onder het beheer der Herstelling ; in Frankrijk, onder de Conventie en het Directorium, heeft men de menschen opnieuw heidenen zien worden, gelijk vóór de komst van Christus. Evenals onder de keizers Augustus en Tiberius, waren zij eensklaps in wulpsche en wreede wangedrochten veranderd. Zij misbruikten de anderen en zichzelven op eene ongehoorde wijze. De *brutale of berekende zelfzucht* had de overhand ; overal heerschten de dierlijke begeerlijkheid, de ontucht en de wreedheid ; en het maatschappelijk leven geleek nog slechts aan een rooversholt of aan een slecht bevaarend huis ! »

Zoo verklaren die twee geleerde mannen, en allen, die het menschelijk leven bestuderen, moeten met hen rechtuit bekennen dat, buiten de tien Geboden Gods, ons door de Kerk voorgehouden, er voor een volk, evenmin als voor elkeen van ons, geene ware beschaving, geen duurzaam geluk, geene oprechte welvaart mogelijk is.

* *

De vermaarde schrijver *Paul Bourget* geeft de volgende getuigenis :

« Wat ik overal bestatigd heb, zonder » eene enkele uitzondering te vinden, is » dat overal waar het kristendom levendig » is, de zeden verbeteren ; en overal waar » het kristendom vervalt, de zeden ook » verslechten.

» Het kristendom is de boom waarop de » menschelijke deugden bloeien, die de samenleving moet oefenen op straf van te » vergaan. Ik smeek er u om, deze waar- » heid in mijnen naam, uitdrukkelijk te ver- » konden ; als men aan Frankrijk zijn ge- » loof ontrukt, rooft men zijne zeden ; als » men *Frankrijk ontkristent, vermoordt men* » *ons vaderland*.

» Niets kan de samenleving van den on- » dergang vrijwaren, 't zij de waar- » heden der geloden.

» Dat was de overtuiging van Le Play ; » deze van Taine ; dat is ook mijne over- » tuiging » !

* *

WAT IS EEN PASTOOR ? — Lamartine schreef alzoo in 1831 :

Het is de dienaar van den godsdienst van Christus, belast met het bewaren zijner geloofspunten, met het verspreiden zijner zedeleer, met het uitdeelen zijner weldaden aan de kudde die hem is toevertrouwd.

Als hij sterft, een graftsteen zonder naam toont zijne plaats op het kerkhof ! 't is een man voor altijd vergeten ! Maar die man is gaan rusten in de eeuwigheid, waar zijne ziel reeds leefde van hier op aarde ! Hier beneden, diende hij tot schakel aan eene lange keten van geloof en van deugd, en hij liet aan de toekomende geslachten eene wet, eenen God.

* *

De *Echo d'Orient*, een tijdschrift, uitgegeven te Parijs, geeft eenige bemoedigende cijfers over den ijlken voortgang, dien de katholieke godsdienst in de Oostelijke gewesten maakt.

Antivari, het middelpunt van het katholicism in Montenegro, en de zetel van het Latijnsche Aartsbisdom, telde, vijf-en-dertig jaren geleden, slecht 6 parochiën en 3000 katholieken.

De officieele statistiek van het vorstendom brengt thans het getal der katholieken op 6350.

Gaan we nu Bosnië en Herzegowina eens na :

In 1850 bestond daar de katholieke bevolking uit 150.000 zielen ; in 1874 uit 185.503, terwijl het officieel jaarboek van 1897 het getal opgeeft van 334.142.

Bosnië en Herzegowina worden begroot op eene bevolking van 1,521.040 inwoners, waarvan 675,245 Orthodoxen.

Tusschen Gradisca en Banjaluka trof men vroeger geen enkel katholiek huisgezin aan ; thans echter zijn er tien kloosters.

Te Frebigne telde men, vóór de Oostenrijksche bezetting, slechts 7 katholieke huisgezinnen, nu zijn daar de katholieken zoo talrijk, dat zij er eene groote kerk gebouwd hebben.

In Herzegowina vindt men, volgens de *Obzor*, 22 kerken ; 40 katholieke parochiën in plaats van 8 ; 70 priesters in plaats van 25 ; 100.000 katholieken in plaats van 36.000.

Het Aartsbisdom van Serajevo telt 93 priesters ; het bisdom van Monstar 51 ; het getal Franciskanen is gestegen tot 310 religieuzen, de studenten niet medegerekend.

De Engelsch-Transvaalsche oorlog

wekt de aandacht van ons allen op en eene vurige genegenheid voor de eenzelvige nederlandspreken de boeren, maakt dat alles, wat dit heldhaftig volk aangaat, onze belangstelling vergt.

Daarom meen ik onze lezers aangenaam te zijn hun het volgende over Zuid-Afrika mede te deelen :

ZUID-AFRIKA. — Aan de zuidpunt van Afrika ligt het Kaapland, eene schepping der Nederlanders, thans in de macht der Engelschen. Afkeer van het Britsch bestuur leidde de Kaapsche Nederlanders eerst tot het kolonisseren van Port Natal, later tot de stichting der meer binnenlandsch gelegene boerenrepublieken : de Oranje-Vrijstaat (bldpl. Bloemfontein) en Transvaal (bldpl. Pretoria). De ontdekking van goud- en diamantvelden opent voor Zuid-Afrika een geheel nieuw tijdperk.

De wederrechtelijke inbezitneming van de Transvaalsche of Zuid Afrikaansche republiek door Engeland, deed in 1881 de Transvalers naar de wapenen grijpen. Onder toejuiching van de geheele beschaafde wereld, werd hun heldhaftige en voorspoedige vrijheidsoorlog bekroond met de herstelling hunner zelfstandigheid ; de uitlijning werd herroepen en de Transvaal staat bleef alleen onder Engelsche opperheerschappij (suzereiniteit). Om hun eigenaardig Oud-Nederlandsch karakter, zijn de volkplantingen in Zuid-Afrika voor ons bijzonder merkwaardig. De Kapenaars noemen zich zelven « Afrikaanders », de mannen zijn schoone, krachtige gestalten, wier stoutmoedigheid in den onverpoosden strijd tegen krijgshaftige Kafferstammen, tegen verwilderde Bosjesmanen en tegen verscheurende dieren (leeuwen vooral !) zich tot zoodanige hoogte heeft ontwikkeld, dat ze niet alleen op de Hottentotten, maar ook op de in 't algemeen tengere Engelschen met minachting neerzien.

De veeteelt is hun hoofdbedrijf ; elke boer woont op zijn eigen erf, dat van zeer aanzienlijke uitgestrektheid is (doorgaans wel 3000 Hect.!) De ossenwagen is het algemeen vervoermiddel, het paard is rijdier. De afstanden tusschen de nabuurige hofsteden zijn meestal zeer groot, gastvrij staat elke hofstede voor den doortrekkenden vreemdeling open. De gezinnen zijn in den regel zeer talrijk. De algemeene godsdienstzin openbaart zich reelvuldig als bekrompen vertegrest. Op maatschappelijk gebied, zijn de Afrikaansche Nederlanders over eenen geheel van de kroude. Worden hunne oude instellingen niet geëerbiedigd, of wordt hun het leven op andere wijze lastig gemaakt, dan besluiten zij hoeve te verteekken dan te verdragen : de ossenwagen wordt beladen met roerende have, en het wachtwoord is : « Inspan en trek ! »

De taal der Afrikaanders wordt door een hunner gekenschetst met deze woorden :

« *Die Afrikaanse taal is eintlik een tak van die Hollandse taal. Maar in die loop van die tijd, vooral nadat die kolonie van Holland losgeraakt het, is dit heeltemaal verander, zo dat een ron Hollander, wat hier kom, ons nie kan verstaan nie, omdat ons so veul ander woorde in ons taal opgeneem het, en die Hollandse woorde in ander vorme en betekenis gebruik. Veral* BAING (*apr.* BANJE, *afkomstig van 't Maleinsche* BANJAK = *veel*) *goi' ons uit, en dit maak ons taal sag en vloeiend, so 's* EI E *en* OU E *ver eigen en oude, ens.* »

De inlandsche bevolking van Zuid Afrika bestaat uit Hottentotten, Bosjesmannen en Kaffers. Ten Noorden der Oranje-rivier, leven de eersten in Namaqualand onafhankelijk ; overigens zijn zij dienstbaar aan de blanke kolonisten, en uit hunne vermenging met deze laatsten, is het bastaardvolk der Griqua's voortgesproten. De om hunne woestheid gevreesde Bosjesmannen leven meest in het onherbergzame Kalahari-gebied.

Onder de Kaffer-stammen zijn de voornaamste : de krijgshaftige Zoeloe's op de Zuid-Oost kust ; de insselijks zeer onrustige Basoeto's en Swati's in het Oosten van Transvaal, van den Oranje-Vrijstaat en van de Kaapkolonie ; de Betjoeanen ten Westen van Transvaal, de machtige Matebeles ten Noorden der Limpopo en de Dama's (Damara's) of Herero's ten Noorden van Groot-Namaqualand. De oostelijke Kaffer-stammen zijn voor de blanke kolonisten nog altijd Lastige en gevaarlijke buren.

De Engelsche bezittingen in Zuid-Afrika bestaan tegenwoordig uit het eigenlijke Kaapland ten Zuiden der Oranje-rivier, waarmede Griqualand-West (hier de diamanten districten Barkley en Kimberley !), Britsch-Kaffraria en eenige van Vrij-Kaffraria afgenomen districten (Transkeidistricten en Basoeto-land zijn verbeeuwd, bovendien de kolonie Port-Natal (alles te zamen met 1 1/2 million inwoners.

De katholieke kerk in Zuid-Afrika.

Nu er zooveel over Transvaal gesproken en geschreven wordt, is het niet zonder belang voor onze lezers den toestand te kennen van Zuid-Afrika tegenover de katholieke Kerk.

Transvaal maakte eertijds deel van het Apostolisch Vicariaat van Natal, doch werd op 15 Maart als afzonderlijke prefektuur ingericht. De zending is toevertrouwd aan de Eerw. Paters Oblaten en omvat ganach het grondgebied der Boerenrepublik. De eerste priester, die Transvaal bezocht, was de E. P. Hoedemanger. Bij zijne aankomst te Pietchefstroom, in 1880, legde het gouvernement hem, op straf van uitdaging, verbod op, de H. Mis te lezen.

Het volgende jaar echter werd deze vijandelijke maatregel ingetrokken, dank aan de pogingen der katholieke inwoners en dank vooral aan den gouverneur van Quilimaine, een zuivere katholiek, die den wensch had uitgedrukt het H. Misoffer bij te wonen.

Sedert heeft het katholicism grooten voortgang gedaan. Er zijn katholieke kerken en priesters, verblijvende te Pretoria, Johannesburg, Pietchefstroom, Klerksdorp, Baberton, Vleischfontein en Lydenburg.

De Broeders hebben te Johannesburg een college, dat 5à 600 leerlingen telt en in dezelfde stad zijn drie katholieke scholen voor meisjes, bestuurd door de Zusters van de H. Familie. De Eerw. Paters Oblaten bezitten een college te Pretoria, en eensals nog in andere plaatsen bestaan scholen, onder het bestuur van Zusters. Te Vleischfontein is eene nijverheidsschool voor de inlanders.

Het gouvernement van Transvaal verleent geene hulp, van welkdanigen aard ook, aan de katholieke werken, doch betoont hun evenmin de vijandelijkheden waarop men in vele landen van Europa stuit.

De Zusters, die dienst doen in de gasthuizen van Johannesburg en Klerksdorp, tellen vrienden zoowel bij de Uitlanders als bij de Boeren.

Oranje-Vrijstaat maakt insgelijks een Apostolisch Vicariaat uit.

Natal is eene Engelsche bezitting en werd door Vasco de Gama ontdekt. Vandaar de naam van Terra Natalis (terre de la Nativité).

Indien het geuzenblaadje

tijdens de laatste gemeentekiezingen, enkel uit liberaal kiesbelang, een weinig zijne gewone aanvallen tegen Kerk en Priesters gestaakt heeft, schijnt het liberaal organtje gezworen te hebben thans den verloren tijd willen in te winnen en geene enkele gelegenheid te laten voorbijgaan om het christelijk Geloof onzer godsdienstige medeburgers aan te randen. Weken lang heeft het eenen zoo hatelijken als leugenachtigen veldtocht tegen eenen der meest geëerbiedigde leden der tongersche geestelijkheid gevoerd. Deze aanvallen verwekten eene echte verontwaardiging bij onze eerlijke bevolking.

Heden, randt het geuzenblaadje, met de kwade trouw en de grofheid die het kenmerken, de E. P. Recollecten aan die, zoo het schijnt, zich weldra in onze stad zullen komen vestigen. De regel der orde vereischt dat de kerk en de woning der Paters samen verbonden zijn, op zulke wijze dat zij maar een gebouw uitmaken.

En om aan dien eisch te voldoen, zou het misschien noodig zijn eenige verandertingen te brengen aan het een of het ander klein en weinig of niet bezocht straatje van het Begijnhof.

Tot heden toe heeft niemand zich daarover beklaagd.

Doch wat doet dit aan het geuzenblaadje ?

Kloosterlingen gaan zich in onze stad komen vestigen. Zij zullen onze verdienstelijke geestelijkheid behulpzaam zijn in hare taak van verzedelijking en zelfopoffering.

Ziedaar wat onze liberalen niet dulden kunnen !

Indien het gold eenen liberalen eigenaar plezier te doen, zou het geuzenblaadje er geene bezwaren in vinden veranderingen aan de eene of de andere straat der stad te zien brengen.

Maar het geldt hier E. P. Recollecten en, volgens de liberale leer, hebben kloosterlingen en priesters hoegenaamd geen recht op de bescherming der openbare overheden.

Is de vertolging van den Godsdienst niet een der bijzonderste punten van « het schoon programma van Mechelen », welk onze geuzen gezworen hebben hier in onze stad te verwezenlijken ? Doch het geuzenblaadje is verre mis, zoo het zich inbeeldt dat het tongersch publiek het volgen zal in den onbeschaamden hatelijken veldtocht dien het tegen de E. P. Recollecten aangegaan is.

Aantijgingen in den aard dergenen welke het geuzenblaadje tegen deze verdienstelijke kloosterlingen richt, zullen erkel voor gevolg hebben hun de achting en den eerbied onzer bevolking te doen verwerven.

En daar het onmogelijk voor het geuzenblaadje is een artikel te schrijven, zonder de eene of de andere ezelarij er in te begaan, eindigt het zijne hatelijke aanrandingen door de volgende lijnen, op dewelke het overbodig ware nader aan te dringen :

« Het is niet door het fanatism, dit is door het » met de vlammen der Hel te bedreigen, dat men » het volk zedelijker maken zal ; het is door het » **onderwijs** dat men dit doel bereiken » zal. »

Zij zijn goud waard, die liberalen die over **onderwijs** durven spreken !

Wat hebben zij ooit voor het onderwijs gedaan ?

Over eenige jaren, tijdens den schooloorlog, hebben de tongersche katholieken, op hunne eigene kosten, een volledig lager en middelbaar onderwijs, voor beide geslachten ingericht.

Waar zijn de onderwijsgestichten door de toongersche geuzen, op hunne eigene kosten, ingericht ? Wat hebben onze geuzen ooit gedaan voor de verzedelijking en het onderwijs van het volk ?

En die liberale kluchtspelers, die hoegenaamd niets voor het heil van het volk hebben kunnen tot stand brengen, schamen zich niet de kloosterlingen en de katholieken aan te randen, voor dewelke geene opoffering te zwaar is, als het de verzedelijking en het onderwijs van het volk geldt !

De gedragslijn welke onze liberalen in dit alles volgen, zou eenvoudig belachelijk zijn, indien zij niet vooral hatelijk was.

NIEUWS
uit de stad en de omstreken

Paardenmarkt *te TONGEREN*, DONDERDAG **21**ste DECEMBER.

HET
VOLK VAN DEN MIST

26ste VERVOLG.

Otter vestigde nu een koord aan den hecht, welke dertig voet lang was en draaide zich dicht rond het middel, het geheele toestel goed verborgend onder zijne kleeren.

— Nu ben ik opnieuw een man, baas, zegde de dwerg ; gedaan het drinken en andere dumme streken die ik in mijn luiaardig heb uitgezet ; nu valt er te rechten. Zie, baas, ik gevoel dat ik ga winnen ; in het water ben ik tehuis en van krokodillen ben ik niet bang, al waren zij nog dubbel zoo groot en zoo oud als deze. Gij zult zien, gij zult zien.

— Ik vrees er niemandal van te zien, zegde nu Leonard droevig, maar ik wensch u in alle geval goeden uitslag toe. Als gij die bovenmenschelijke daad kunt verrichten, zullen zij u zeker voor eenen afgod nemen, en indien gij dan het drinken laat, blijft gij hier oppermachtig tot gij van ouderdom sterft.

— Neen, baas, daar zou ik nu geen plezier in vinden, als gij moest dood zijn. sprak de dwerg bewogen ; beloas, mijn dwaasheid heeft u mee in dees nest geloken, doch dit zweer ik u : als ik blijf leven — en ik heb zoo een voorgevoel dat ik nog niet sterven zal — welnu, dan zal het zijn om u te wreken. Als zij mij terug afgod maken, ben ik in staat ze allemaal achteteen te dooden en dan...

— En dan ? vroeg Leonard, die ondanks al het hachelijke van zijnen toestand eenen glimlach niet kon weerhouden.

— Dan ? Wel dan dood ik mij zelven, besloot de dwerg met overtuiging.

— Dat zal mij niet in het leven terugbrengen, zegde Leonard, die op hetzelfde oogenblik de gordijn zag verschuiven en plots als een tijger voortuitsprong ; daar, tusschen vier gewapende offeraars stond de vrouw Soa.

— Wat hebt gij noodig ? vroeg Leonard op den toon van den diepsten haat.

— Ga achteruit, Verlosser, antwoordde Soa in de Sisuto-spraak, welke door de anderen niet verstaan werd ; ik wordt bewaakt en mijne dood toudt gij onmiddelijk met de uwe betalen. Daarenboven, het zou u weinig baten mij te dooden, nu ik hier kom om haar, die gij bemint, en u zelven te redden. Luister : de zon zal morgen vroeg niet schijnen, de mist hoopt zich reeds op en zal blijven, zoodat bijgevolg de Herderin en de dwerg in den poel zullen gesmeten worden, terwijl gij en Mordaunt, na als getuigen hunne strafuitvoering te hebben bijgewoond, zult bewaard worden voor de najaarsofferanden.

— Maar waarom komt gij dat alles vertellen ? vroeg Leonard. Wij wisten dit immers, behalve de verschuiving onze dood, iets wat ik al in het geheel niet wensch. Wat hoop brengt gij ons dan aan ? Als gij niets meer weet te zeggen, vertrek dan van hier, verraderesse, en laat uw hatelijk wezen niet meer terugzien.

— Ja, ik heb nog iets te zeggen, Verlosser, ik bemin nog steeds de Herderin, zoals gij haar bemint. Nu, dit is mijn plan : twee moeten er morgen vroeg sterven, maar tusschen die twee moet de Herderin, niet noodzakelijk zijn. De morgend zal mistig zijn ; het beeld van den afgod is hoog en slechts weinige offeraars zullen het slachtoffer, in een zwart kleed gehuld, kunnen zien. Veronderstelt dat wij iemand anders, van baar uiterlijk, van hare grootte, aldus kleeden ; in de halve duisternis, die er nog heerscht, zal niemand de vervanging bespeuren.

Leonard verschrikte en vroeg :

— Wie te vinden ?

Snel hief Soa aldus de hand op en wees naar Mordaunt.

— *Daar is de man !* zegde zij, ik het kleed van Aca gehuld, met zijn tenger en bleek gelaat, zal niemand hem erkennen van die hoogte, en eens in den poel, zal de Krokodil wel zorgen dat hij er nooit uit terugkeert.

Had hij eerst verschrikt, thans was hij stom van verbazing, zoo had het vreeselijk voorstel hem ontroerd, en tot ontzetting staarde hij naar Mordaunt, die verbaasd opzag door dit wijzen op zijnen persoon, want van het gesprek verstond deze geen woord.

— *Leg het hem uit, spraak zij.*

— Wacht eene wijl, zegde hij met heesche stem ; veronderstelt dat zulks plaats hebbe, wat zal dan van de Herderin geworden ?

— Wel, zij zal in de cellen van den tempel, in zijne kleeren en onder zijnen naam opgesloten worden, totdat er een oogenblik komt dat zij zonder gevaar kunne ontsnappen of wel met roem en zonder verzet over dit volk kunne regeren. Alleen mijn vader weet iets van dit komplot af, en uit liefde tot mij, laat hij toe het te beproeven, hoe wanhopig de poging ook bij het eerste zicht toeschijne. Ook zal ik er bijvoegen dat, in zijn eigen belang, mijn vader de Herderin zou willen in het leven houden, want op den dag dat hij zelf voor zijne rechters moet verschijnen, wil hij haar terug doen verrijzen, om aan het volk te doen gelooven dat zij onsterfelijk is.

— En gij denkt, riep Leonard uit, dat ik haar alleen zal toevertrouwen aan u, al-cht en verloren als gij zijt, en aan de genade van uwen bloeddorstigen vader ? Neen, dan is het beter dat zij sterve en er een einde komt aan haren angst en hare beproevingen.

— Dat vraag ik u niet, luidde haar kalm antwoord. Gij zult met haar opgesloten worden en leeft zij, dan blijft gij ook leven. Is dat niet genoeg ? Deze mannen zijn gekomen om u en Mordaunt weg te voeren naar de onderaarsche cellen in den tempel ; wel, zij zullen u en de Herderin meevoeren, dat is all-s. Nu, vertel hem alles, want wellicht is hij zelf niet bereid om de ruiling te doen.

— Mordaunt, luistert toe, zegde hij tot zijnen gezel en zegde hem alles, terwijl Soa hem met fonkelende oogen bleef aanschouwen. Onder het verhaal zag zij hem aschgraauw worden in het gelaat en beven, doch voor het verhaal ten einde was, had het beven opgehouden en er lag een soort van begeestering in zijne blikken te lezen.

— Ik neem aan, zegde hij met helere stem, want aldus zal het mij gegeven zijn mijn leven te offeren voor dit der senora. Kom, ik ga mij gereed maken.

— Mordaunt, murmelde Leonard, want de ontroering belette hem letterlijk het spreken, gij zijt een held ; ik zou in uwe plaats willen sterven, doch ik moet leven, om haar trachten te redden !

— Nu, dan zijn wij twee helden, zegde hij glimlachend. Doch, wat praten wij hier ? Voor elk van ons en voor ons beiden is het een plicht dat wij ons leven voor haar opofferen ; in deze omstandigheid is het beter dat ik sterve, opdat gij haar kunnet troosten en liefhebben.

— Ja, sprak Leonard stil, zoo is het, doch God alleen weet wat pijn het mij doet, u te zien vertrekken. En daarbij, mot ik aan Soa geloof heechten ? Van een anderen kant, als ik haar niet betrouw, is Juanna reddeloos verloren.

— Gij moet de kans wagen, zegde Mordaunt ; wat er ook van zij, steeds heeft zij veel genegenheid getoond voor hare meesteres en het is enkel uit jalousie dat zij ons verraden heeft.

— Nu is er nog een ding, bracht Leonard in ; hoe verwijderen wij Juanna van hier ? Als zij het komplot bespeurt is het te laat, want zij zal uwe opoffering niet dulden.

Leonard tegde nu de beslissing van Mordaunt aan Soa uit en steelde haar ook de vraag, hoe men Juanna zou weg krijgen.

Soa baalde bij die woorden een flesche voorden dag ; het was hetzelfde vocht, zegde zij waarmee Saga den dwerg had in slaap gebracht en eens dat Juanna er toe van ingenomen hebben, zou zij minstens voor zes uren in diepen slaap vervallen.

— En... is het geen vergif ? vroeg Leonard achterdochtig.

— Neen ! Waartoe zou het dienen iemand te vergiftigen, die toch bij dageraad sterven moet ?

Leonard deed wat hem gevraagd werd. Hij nam een tinnen beker die met water gevuld was, goot er een weinig van den slaapdrank in en voegde er wat brandewijn bij, om den smaak te verdrijven. Toen begaf hij zich naar Juanna's vertrek en, haar ontwakende, gaf hij haar den drank, zeggende :

— Drink, lieve Juanna, weldra maakt de morgend en gij zult moed noodig hebben.

Nog half slaapend dronk zij werktuigelijk.

— Wat smaakt dat bitter ! zegde zij en viel toen langzaam achterover in hare kussens ; de drank had bliksemsnel gewerkt.

Leonard trad naar het gordijn en riep Soa en de anderen. De offeraars, die aan den ingang van het groot vertrek stonden, vertroerden niet en gekeen een paar wassen beelden.

— Doe uw overkleed uit, M. Mordaunt, zegde zij tot dezen, ik zal u een ander kleed geven.

Hij gehoorzaamde en nu wikkelde Soa het roerlooze lichaam van het jonge meisje in het lange zwarte mannenkleed. Mordaunt ondertusschen nam een kleinen bijbel uit den zak, schreef enige regels op het eerste blad, sloot het boek toe en gaf het aan Leonard, zeggende :

— Laat de senora lezen wat hier in staat, na mijne dood, niet vroeger ; moge dit boek haar en u van tijd tot tijd minner doen gedenken, dat is mijne innige hoop, mijn laatste wensch.

Bewogen stak Leonard het boek in den zak en legde daarna aan Otter de beteekenis uit, van al wat de dwerg zonder het te begrijpen, zag gebeuren.

— En betrouwt gij die duivelin ? vroeg hij op Soa wijzend. En toch is het mogelijk dat zij de Herderin tracht te redden, want zij bemint haar, gelijk de Indiaan haar pingen bemint. Doch voor u vrees ik, baas, want zij haat u.

— Denk aan mij niet, Otter, sprak Leonard ; luister : zij gaan ons verbergen in de onderaardsche spelonken onder den tempel. Als zij mocht ontsnappen, zoek dan Olfan op, en tracht ons te redden. Zoo niet, vaarwel, Otter, en, alhoewel gij geen christen zijt, mochte God ons in een beter leven bijeen brengen.

— Baas, baas, zuchtte de arme dwerg, mij is het gelijk, of ik leve of sterve, als ik nadenk dat gij alleen zult moeten sterven en ik niet met u. O, waarom droomde baas Tom die akelige droom ! Zonder dien droom leefden wij nu misschien gelukkig in Natal. Ik had willen een beter dienstknecht zijn voor u, baas, maar nu is het te laat.

En Leonard voelde waarachtig een groote traan op zijne hand neervallen.

— Spreek nu niet van dienstknecht, Otter, zegde hij ; gij zijt de beste vriend, blanke of neger, dien ik ooit in mijn leven heb ontmoet en de hemel danke u daarvoor. Tracht nu maar baas Mordaunt bij te staan, die heeft het meer noodig dan u. Hij is te zwak en is er de man niet naar, zulk een dood te sterven als die welke hem wordt voorbereid.

Ondertusschen had Soa, Mordaunt gehuld in het zwarte kleed van Aca. Wat Juanna betreft, boven het witte tempelkleed had men haar de zwarte kleedij aangetrokken van hem, die zich voor haar liet slachtoffren.

— Wie zal ze nu uit elkander kennen ? vroeg Soa triomfantelijk, en dan, den grooten robijn van Juanna's voorhoofd wegnemende, zegde zij : neem aan, Verlosser, hij hoort u toe ; verlies hem niet, want gij hebt er genoeg voor mogen doen om hem te winnen.

Leonard nam den steen aan en meende hem eerst der oude vrouw in het spottende gelaat te werpen, doch de nutteloosheid van dezen uitval inziende, haalde hij de schouders op en stak den robijn in den zak.

— Kom, laat ons gaan, bevool Soa ; gij moet de Herderin dragen, Verlosser ; ik zal zeggen dat het de blanke man Mordaunt is, welke van schrik in bezwijming is gevallen. Vaarwel, M. Mordaunt, in werkelijkheid zijt gij de moedigste van allen en ik bewonder u voor die daad. Houd uw gelaat bedekt en, indien gij der Herderin het leven wil redden, houdt u dan stil zeg geen woord en uit geen kreet, hoe groot het gevaar ook weze dat u bedreigt.

Mordaunt ging op het bed van Juanna liggen en zijne handen als zegenend boven het hoofd van het bewusteloze meisje te hebben uitgestrekt ; men zag enkel hoe zijne lippen zich bewogen en zijne oogen vochtig werden ; dan, zich tot Leonard wendende, viel hij dezen om den hals, kuste en zegende hem op zijne beurt.

— Vaarwel, Mordaunt, snikte Leonard diep bewogen ; het loon des Hemels is voorbehouden aan mannen als zij.

— Ween niet, vriend, zegde hij, want hiernamaals sied ik u en haar weer.

En zij verlieten malkaar voor eenwig.

X.

EEN HELDERE DAGERAAD.

Juanna in zijne armen opnemende, vertrok Leonard en trad de troonzaal binnen, waar hij aarzelend bleef staan, niet wetende wat er zou gebuuren. Soa, die hem vooralgegaan was, stond daar bij de vier offeraars en hield eene toorts boven haar hoofd omhoog.

— Het is de blanke lafaard die in bezwijming is gevallen, zegde zij tot de offeraars, hun Mordaunt's zwarte pij toonende ; open den geheimen ingang en laat ons dan.

Een der offeraars trad vooruit en, op eenen steen duwende, deed hij een gansch stuk muur